

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Finland inför öppna alternativ. Recension av Nils Erik Villstrand & Petri Karonen (red.): Öppet fall. Finlands historia som möjligheter och alternativ 1417-2017. SLS, Helsingfors 2017

Wassholm, Johanna

Published in:
Finsk tidskrift

Publicerad: 01/01/2018

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Wassholm, J. (2018). Finland inför öppna alternativ. Recension av Nils Erik Villstrand & Petri Karonen (red.): Öppet fall. Finlands historia som möjligheter och alternativ 1417-2017. SLS, Helsingfors 2017. *Finsk tidskrift*, (6), 78–80. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020100882678>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Johanna Wassholm

Recension av: Nils Erik Villstrand & Petri Karonen (red.), *Öppet fall. Finlands historia som möjligheter och alternativ 1417–2017*. Helsingfors: SLS 2017.

Finland inför öppna alternativ

Antologin *Öppet fall. Finlands historia som möjligheter och alternativ 1417–2017* (2017) utgår från ett sätt att resonera som inom historievetenskapen brukar benämnas kontrafaktisk historieskrivning. Med detta avses att historikern resonerar kring de alternativa vägar som den historiska utvecklingen kunde ha tagit om individer eller grupper i en given historisk situation hade agerat annorlunda än de gjorde. I boken – publicerad med anledning av Finlands självständighets 100-årsjubileum 2017 – har sju historiker antagit utmaningen att beskriva de alternativa framtider befolkningen i det som i dag är Finland stod inför åren 1417, 1517, 1617, 1717, 1917 och 2017.

I inledningskapitlet, 'Titthålshistoria eller öppna framtider', ger bokens redaktörer Nils Erik Villstrand och Petri Karonen en inblick i vad som avses med kontrafaktisk historia och till hur detta sätt att resonera kring det förflutna förhåller sig till historiskt medvetande och vetenskaplig historieforskning. Kapitlet innehåller historiefilosofiska- och teoretiska resonemang, men klargör på ett belysande sätt med hjälp av exempel den betydelse som det förflutna har för människan som i sin egen samtid försöker dra slutsatser kring de hot och möjligheter som framtiden kan förväntas erbjuda.

Antologins första nedslag, i året 1417, gör medeltidshistorikern Sari Katajala-Peltomaa. Peltomaa ställer frågan hur framtiden hade tett sig om tre helgonförklaringsprocesser i det nuvarande Finland som företrädare för kyrkan initierade i början av 1400-talet hade förverkligats. Hon utgår från tidigare forskning som visat att en aktiv helgondyrkan på lokalt plan var en faktor som motverkade den senare reformationens genomslag. Hur hade Finlands framtid

sett ut om reformationen hade uteblivit? Kyrkans betydelse för framtidsutsikterna är central också i Ulla Koskinens artikel '1517 – alternativen till en luthersk furstestat' – liksom i flera av antologins övriga uppsatser. Koskinen introducerar läsaren till hur den svenska nationalstaten uppstod som en biprodukt av reformationen. I den alternativa framtid som artikeln målar upp hade den medeltida Kalmarunionen kanhända inte hade fallit samman som ett resultat av reformationen.

Något som slår en i läsningen är att framtiden i alla tider i någon mån har framstått som diffus. Nils Erik Villstrand lyfter i inledningen till sin artikel '1617 – bättre än prognosen' – fram hur osäker framtiden tedde sig för fyrahundra år sedan då Sverige var i färd med att uppnå en ställning som stormakt. I jämförelse med en tid då ett kallt klimat, sjukdomsepidemier och ständiga krig i högsta grad inskränkt de jordliga framtidsutsikterna, framstår vår egen möjlighet att blicka framåt i ett nytt ljus. I Petri Karonens artikel med titeln '1717 – enbart dåliga alternativ?' – introduceras vi till en svensk riksdel mitt i Stora nordiska kriget, under rysk ockupation. Hela det svenska rikets framtid stod på spel, och därmed även Finlands framtid. I Pirjo Markkolas artikel, '1817 – Lutheri församlings jubelår' landar vi i den situation som kunde ha förverkligats redan hundra år tidigare. Sveriges före detta östra riksdel har nu inkorporerats i det ryska imperiet som ett autonomt storfurstendöme. Finland söker sin plats i den förändrade geopolitiska kontexten, där reformationens 300-årsjubileum blir ett alternativ att beakta i jakten på en ny identitet och framtida möjligheter.

I Marjaana Niemis artikel '1917: en reseguide till ett sargat men okuvat Finland' dyker läsaren ner i det turbulenta år som är orsaken till att Finland 2017 kunde fira hundra år som självständig stat. Niemis artikel är tacksam läsning genom att den bygger på källor som relaterar till vardagslivet: brev, dagböcker och memoarer. Materialet kontrasterar den för eftervärlden avgörande vändpunkten i Finlands historia mot den enskilda individens samtida upplevelse av händelserna 1917, där vändpunkten ingalunda framträder som lika självklar. I en vardag där utmaningarna består i överlevnad passerar självständighetsförklaringen för många rätt obemärkt.

En utmanande uppgift tillfaller i Pertti Haapala, som under rubriken '2017 – Finlands framtids historia' resonerar kring hur framtidens kan tänkas tolka de alternativ som finländarna stod inför 2017. Här finns inga empiriska källor att ta fasta på – man kan som Haapala konstaterar rentav ställa frågan huruvida Finland år 2118 ens existerar. Ögonöppnande i artikeln är särskilt tanken om att de alternativa framtider som vi i dag står inför i högre grad än i antologins övriga nedslag är beroende av globala processer. Utmaningar som exempelvis klimatförändringen och dess följder resulterar i låter sig inte avgränsas av nationella gränser eller mellanstatliga relationer.

Sammantagna belyser antologins bidrag många faktorer som är centrala för förståelsen av hur människans tolkningar av alternativ, hot och möjligheter i samtiden är beroende av deras historiska erfarenhet. En annan värdefull insikt som författarna bidrar att man visar att det inte går att dra slutsatser kring frågan på en kollektiv nivå. I en identisk situation kan framtidsutsikterna för olika individer framstå som hot eller som möjlighet, beroende av deras plats i samhället.

Det utrymme som författarna ägnar alternativen och valen varierar i respektive uppsats. Även om valen och alternativen står i fokus, står dessa ingalunda för huvuddelen i texterna. Uppsatserna målar upp en bred bild av de faktiska förhållandena i Finland i början av varje sekel, och visar att de tillgängliga valen och alternativen enbart kan förstås mot bakgrund av denna bild. Genom att utifrån den givna ramen resonera kring alternativen åskådliggör antologin hur varje försök att förutspå framtiden blir meningsfullt endast om individen blickar framåt från sin samtid, med utgångspunkt i det förflutna.